1092
MINISTERSTVO OBCHODU
OBCHODNÍ A ŽIVNOSTENSKÉ MUZEUM V PRAZE
F 212
I

ČESKÁ MATICE TECHNICKÁ.

ROČNÍK XXIII. (1918). SEŠIT ČÍSLO 9.

NÁRODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ.

NAPSAL

JAN KOLOUŠEK,

V. Ř. PROFESOR C. K. ČESKÉ VYSOKÉ ŠKOLY TECHNICKÉ V PRAZE.

DÍL PRVÝ.

ÚVOD. — POPULACNÍ PROBLEM. — NAUKA O ZEMĚDĚLSKÉM A LESNÍM TĚŽENÍ.

V PRAZE.

NAKLADEM ČESKÉ MATICE TECHNICKÉ. — V KOMISI KNIHKUPECTVÍ F. ŘIVNÁČE V PRAZE

1918.

KNIHOVNA
VŠE
KNIHOVNA
VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
Nám. W. Churchilla 4
130 67 Praha 3 - Žižkov

ZF25/II

Obsah prvého dílu.

Předmluva.

A. **Úvodní část.**

Str.

1. Lidské potřeby; hospodaření a hospodářství 1
2. Pojem národního hospodářství čili politické ekonomie 9
3. Vznik a vývoj národního hospodářství jakožto sociálního spořádání hmotného úkoje lidských potřeb 15
4. Obsah vědy národního hospodářství 31
5. Povaha a roztřídění lidských potřeb 42
6. Ukojování a intensity potřeb; etický a národohospodářský význam jejich . 50
7. Úkojné prostředky. — Statky volné a hospodářské. — Tak zvané jmění národní. — Kapitál 57
8. Sociální úprava ukojování potřeb lidských statky hospodářskými 71
9. Soukromé právo vlastnické, právní posloupnost dědická a ostatní právní úprava hmotných styků lidských 82

B. **Problem populační.**

10. O výživě lidské vzhledem k zalidnění zemského povrchu 97
11. Malthusova nauka o přelidnění 104
12. O plodnosti a úmrtnosti i jak obojích ubývá v zemích západoevropské civilisace 113
13. Příčiny zmenšené plodnosti v zemích civilisace západoevropské 126
14. Relativní přelidnění; stěhování obyvatelstva do cizích zemí 143
15. Kolonie a kolonisace evropská i mimoevropská 154
16. Koloniální politika. Národohospodářský a jiný sociální význam kolonií . . . 164

C. **Nauka o zemědělském (a lesním) těžení.**

17. Převaha městského zaměstnání a obyvatelstva proti venkovskému a zemědělskému v zemích civilisace západoevropské 178
18. Vzájemný počet obého pohlaví a vliv stěhování naň. — Odlidňování řídce obydlených krajin venkovských stěhováním do hustě osazených okresů průmyslových nebo městských 194
19. Důsledky zhuštěného osídlení na intensitu zemědělského těžení. — Sociální nesnáze (velko-)městského života. — Tíseň bytová. — Reforma pozemková. 204
20. O technice zemědělské 214
21. Technika lesní. — Lov a rybářství 225
22. Meliorace a zcelování (komasace). — Zemědělské odborné vzdělání. — Průmyslové zpracování plodin 233
23. Agrární zřízení. — Poddanství, nevolnictví a sociální nezbytnost jich zrušení. — Společenská situace zemědělců podle rozsáhlosti provozů. — Velký střední a malý provoz v zemědělství. — Vlastní provoz a pronájem. — Zemědělský úvěr. — Zákonná ochrana zemědělského podnikání a zemědělského stavu 242

Hrubší omyly tiskové a některé doplňky.

Na str. 7. ř. 19 shora místo „a je vnímaným“ čti „a je vnímavým“.

Na str. 9. ř. 7 shora za slovo „oikos“ vložiti „česky dům, domácnost“.

Na str. 12. ř. 4 zdola ve rčení „nevystihují ani pojmu předmětu, . . .“ vynech slovo „předmětu“.

Na str. 16. ř. 21 shora za „Ἄνθρωπος ζῶον πολιτικόν“ vlož „Člověk tvorem politickým“.

Na str. 21. ř. 8 zdola (v poznámce) místo „v části“ čti „z části“.

Na str. 40. v ř. 10 a 11 shora místo „Zeelandě“ čti „Zelandě“, (rovněž tak na str. 116, 119, 121, 123, 127, 128).

Na str. 54. v poznámce ř. 5 čti „vznikají“ místo „vnikají“.

Na str. 73. pod čarou ř. 7 místo „asi 67-krát menší“ čti „asi 677-krát menší“.

Na str. 84. ř. 8 shora místo „stejně“ čti „stejné“.

Na str. 145. ř. 21 shora místo „na 1 km^2“ čti „na 100 km^2“.

Na str. 167. ř. 24 zdola místo „množství“ čti „množení“.

Na str. 169. ř. 13 zdola místo „francouské“ čti „francouzské“.

Na str. 179. ř. 14 shora místo „39·9“ čti „30·9“.

Předmluva.

Před desíti lety (v lednu 1908) vyšel *„System národního hospodářství“*, který jsem tehdy označil za prvý díl „Národního hospodářství“. Pokračovati mínil jsem částí zvláštní *„národohospodářskou“* a *„sociální“* „politikou“. K vydání těchto dalších dílů však nedošlo pro obtíže — jaké se naší vědecké literatuře často naskytají — protože se nenašel dosti podnikavý nakladatel.

Zatím v drahné době od vydání „Systemu“ změnil jsem své dřívější úmysly děliti národní hospodářství na části všeobecnou a zvláštní; pojal jsem do všeobecného národního hospodářství také nejdůležitější části národohospodářské i sociální politiky. Blíže je to odůvodněno v tomto prvém dílu na str. 36—40.

S velikými obtížemi bylo mi zápasiti, aby mohl prozatím vyjíti aspoň tento prvý díl, který nyní vydávám. Obětavosti „České matice technické“ děkuji, že ochotně převzala náklad, ale při obecném nedostatku papíru k tisku potřebného zdrželo se přece značně vydání spisu již přes rok hotového. Také zření k mimořádným válečným poměrům projevilo svůj účinek na nuceně zdrželivější vyjadřování mnohých myšlenek.

Celý spis — (po většině hotový už v rukopise) — rozdělen bude ve tři díly. *První díl* vydaný obsahuje: *A.* Úvodní část; *B.* Problem populační; *C.* Zemědělské (a lesní) těžení. Pro *druhý díl* jsou připraveny části: *D.* O podnikatelské organisaci — zvláště o její koncentraci (v průmyslu i v jiném podnikovém provozování). — *E.* O peněžitém oběhu, o měně a o peněžitých cenách; *F.* O důchodech, o pojišťování a o sociální péči.

V *dílu třetím* bude pojednáno: *G.* O úvěru, o cenných papírech a bankách; *H.* O dopravě; *I.* O tržní a obchodní organisaci.

Tímto rozdělením nemíní se však celek národního hospodářství roztrhovati snad v různé oddělené skupiny, nýbrž třídění bylo voleno pouze pro snazší přehled. Podrženo pak bude jednotné rozdělení celého spisu tím, že kapitoly jednotlivých částí ve všech dílech pokra-

čují stále postupným číslováním. (Na př. v prvém dílu úvodní část obsahuje kapitoly 1.—9., druhá část kap. 10.—16., třetí část kapitoly 17.—23.; v druhém dílu bude počínati čtvrtá část kapitolou 24. atd.). Také obsahově všecky tři díly budou jediným souvislým celkem.

Proti „Systemu ...“ je zde výklad národního hospodářství úplně změněný, ačkoli *podstatně je základní stavba stejná.* Národní hospodářství jeví se tu důsledně jako *věda o sociálním spořádání hmotného ukojování lidských potřeb.* Sluší vědu tu rozlišovati náležitě od všelikých ekonomik a technologií, s kterými dosud namnoze byla nekriticky směšována. To mělo ovšem vliv také na methody, kterých bylo nutno při tomto vymezení použíti.

Nelze tedy toto národní hospodářství ani formálně ani věcně považovati za nové vydání dřívějšího „Systemu národního hospodářství“. Je to ostatně patrno již z rozsahu i obsahu tohoto spisu; neboť prvý díl sám o sobě již je tak rozsáhlý jako celý „System ...“ —

Látku probranou zde přednáším již po celou dobu svého působení učitelského na vysoké škole technické v Brně i v Praze. Ovšem za dlouhou tu dobu (17 let) teprve ponenáhlým vývojem jsem se propracoval ke konečnému knižnímu vyslovení svých přednášek. Jsou to v nynější době dvoje přednášky (po 5ti hodinách za semestr): „Národní hospodářství“ a „Politika i statistika národohospodářská“. Z těch pro všechny posluchače na technice je povinné pouze „Národní hospodářství“. „Politika a statistika národohospodářská“ je ovšem zde obsažena v národním hospodářství, ale posluchači mohou jednotlivé obšírnější statě v tom směru pominouti, pokud by jich ke svému zvláštnímu studiu odbornému nepotřebovali. Látky je pojato tolik do spisu, aby v něm pro každý technický odbor podstatně důležité vědomosti byly obsaženy. Ke zkoušce si může důkladněji prostudovati každý, co pro jeho odbor jest nejdůležitější.

Statistika národohospodářská jest velmi cennou a důležitou pomůckou bádání národohospodářského, ale použilo se jí pouze tolik, co je nezbytno k vědeckému empirickému opření národního hospodářství. Data statistická sahají tu až do doby vypuknutí světové války a sluší je právě pro ohromné převraty, které válka ta způsobila ve hmotném ukojování potřeb i ve všech národohospodářských stycích, považovati za uzavřené. Tím arci data ona mají zde obzvláštní význam jako obraz hmotného stavu společností lidských před válkou, který se válečnými revolucemi velmi podstatně promění; nabývají tím povahy historických dokumentů.

Vyhýbal jsem se všude přerušování souvislých výkladů doklady z ohromné literatury národohospodářské, jelikož pro učebnici, kterou

tento spis zároveň jest, se podobné literární rozbory málo hodí. Uvedeny byly v textu (i pod čarou) jen nejvýznačnější směry a národohospodářské školy. Literaturu podrobnější a nejnutnější její rozbor hodlám uvésti až v dodatcích k celému spisu.

Pro odborníky nepotřebuji dokládati, že můj spis je úplně samostatným, neopírajícím se o žádnou jinou encyklopedii z kterékoli cizí literatury, ale že zároveň se v něm přihlíží k nejnovějšímu vývoji vědeckému. Snažil jsem se všude o důsledné provedení myšlenky, že do národního hospodářství patří pouze vědecké vyšetřování, jaká jsou — (po případě jaká by měla býti) — společenská zařízení a spořádání hmotného ukojování potřeb lidských. Všecko jiné, co namnoze dosud v národní hospodářství bylo pojímáno — (a o čem podrobnější zmínky ve spise samém se najdou) — nutno bylo ovšem z výkladů vyloučiti.

V Praze v říjnu 1918.

Spisovatel.